

Piotr Szukalski
Instytut Socjologii
Uniwersytet Łódzki
pies@uni.lodz.pl

Rozwój demograficzny miast województwa łódzkiego

Województwo łódzkie jest regionem o nieco wyższym od średniego dla Polski poziomie „umiastowienia”. Ten niezbyt elegancki termin odnosi się do określenia ważności ludności miast na danym terenie i mierzony jest wskaźnikiem urbanizacji, określającym udział ludności miejskiej wśród ludności ogółem. O ile dla Polski w 2014 roku 60,3% ludności mieszkało w miastach, o tyle w województwie łódzkim było to 63,2%. Wartościami ekstremalnymi były w tym przypadku z jednej strony podkarpackie (41,3%), z drugiej zaś śląskie (77,3%). W trakcie ostatniej dekady zarówno w skali całego kraju, jak i regionu łódzkiego następowało obniżanie się udziału ludności miast. Spowodowane było to przede wszystkim procesem suburbanizacji (osiedlania się zamożniejszej części ludności miast na terenach je okalających), jak i niższego poziomu przyrostu naturalnego na terenach zurbanizowanych w porównaniu z tymi wiejskimi. W rezultacie, w przypadku Polski pomiędzy rokiem 2005 a 2014 odsetek ludności miejskiej obniżył się o 1,1 pkt proc., zaś w województwie łódzkim o 1,4 pkt proc.

Województwo łódzkie jest bardzo zróżnicowane, jeśli idzie o poziom urbanizacji poszczególnych powiatów (tab. 1). Pomijając powiaty grodzkie (Łódź, Piotrków Trybunalski i Skierniewice), których ludność z definicji w 100% mieszka w miastach, znaleźć można przykłady bardzo znacznych różnic.

Tabela 1

Powiaty ziemskie województwa łódzkiego według udziału ludności miejskiej w 2014 r.
(jako % ludności ogółem)

Powiat	%	Powiat	%
bełchatowski	59,25	poddębicki	25,90
brzeziński	40,64	radomszczański	46,59
kutnowski	58,43	rawski	42,44
łaski	35,40	sieradzki	43,49
łęczycki	28,56	skierniewicki	0,00
łowicki	36,48	tomaszowski	54,09
łódzki wschodni	34,32	wieluński	30,06
opoczyński	33,37	wieruszowski	20,51
pabianicki	71,13	zduńskowolski	66,92
pajęczański	24,74	zgierski	70,90
piotrkowski	9,53		

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bd.l.stat.gov.pl>

Najniższe wielkości znaleźć można w powiatach okalających powiaty grodzkie, gdzie w przypadku powiatu skierniewickiego brak miast przekłada się na najniższy możliwy poziom umiastowienia. Kolejnych 4 powiaty odznaczają się umiastowieniem w przedziale 20-30%, a dalszych 5 – 30-40%. Z drugiej strony w 6 powiatach w miastach mieszka powyżej połowy ludności. W skład tej grupy wchodzi albo znajdujące się w pobliżu Łodzi powiaty z rdzeniami-sporymi miastami (pabianicki, zgierski), albo relatywnie nieduże powiaty ze stolicami w postaci dużych – jak na warunki regionu – miast (bełchatowski, kutnowski, tomaszowski, zduńskowolski).

Ogółem w województwie jest obecnie 44 miast, przy czym warto zaznaczyć, iż zdecydowana większość z nich (ok. 3/4) założona została bardzo dawno temu i swe początki odnaleźć może w ostatnich dwóch stuleciach średniowiecza. Wśród owych 44 miast (spośród których 5 uzyskało – a najczęściej odzyskało – prawa miejskie w ostatnim trzystoletciu) zdecydowanie przeważają niewielkie miejscowości (tab. 2). Miasteczek z ludnością do 5 tys. jest bowiem 13, kolejnych 8 posiada od 5 do 10 tys. mieszkańców. W grupie 10-20 tys. jest 7 miast, kolejnych 5 posiada między 20 a 30 tys., zaś 3 dalsze od 40 do 50 tys. Miastami dużymi, jak na warunki regionu, są te z ludnością powyżej 50 tys. – miast takich jest 6 (Łódź, Piotrków Tryb., Pabianice, Tomaszów Maz., Bełchatów i Zgierz), przy czym stolica regionu jest 9-krotnie większa od następnego w kolejności miasta.

Tabela 2

Liczba ludności miast województwa łódzkiego w latach 1985-2014

Miasto	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Miasta na prawach powiatu							
Łódź	847864	848258	823215	793217	767628	737098	706004
Piotrków Trybunalski	79195	80977	81218	81032	79670	77383	75608
Skierniewice	40635	45941	48063	49232	48807	49044	48660
<i>Ogółem miasta na prawach powiatu</i>	<i>967694</i>	<i>975176</i>	<i>952496</i>	<i>923481</i>	<i>896105</i>	<i>863525</i>	<i>830272</i>
Pozostałe miasta							
Aleksandrów Łódzki	18153	19905	20376	20422	20486	20809	21224
Bełchatów	48419	57375	59868	61100	62192	60768	59305
Biała Rawska	2865	3363	3469	3431	3201	3101	3237
Błaszki	2733	2523	2500	2425	2205	2070	2241
Brzeziny	11332	12469	12947	12815	12377	12309	12577
Drzewica	.	3819	3846	3826	3954	3946	3984
Działoszyn	.	.	6956	7017	6296	6099	6147
Głowno	15715	15616	15748	15758	15181	14940	14759
Kamieńsk	.	.	2643	2738	2836	2867	2875
Koluszki	11149	12434	13016	12982	13355	13399	13370
Konstantynów Łódzki	16321	17548	17596	17608	17532	17688	17857
Krośniewice	4059	4126	4402	4441	4681	4554	4498
Kutno	45867	50408	50903	50231	47750	46221	45371
Łask	17130	19706	20120	20263	18811	18457	17897
Łęczyca	16362	16578	16738	16365	15466	15113	14660
Łowicz	28315	30822	31588	31627	30305	29567	29169
Opoczno	18266	21061	21933	22594	22755	22685	21965
Ozorków	20567	21852	21928	21643	20623	20189	20068
Pabianice	72575	75247	75668	74270	70743	68550	67207

Pajęczno	6706	6992	6940	6892	6682	6723	6791
Poddebice	6721	7738	7953	7966	7882	7781	7771
Przedbórz	3606	3784	3806	3800	3778	3721	3697
Radomsko	42555	50417	51009	50865	49331	48220	47399
Rawa Mazowiecka	15780	17778	18333	18435	17635	17508	17737
Rzgów	3359	3393
Sieradz	36745	43100	44877	45427	44202	43286	43071
Stryków	3766	3758	3628	3549	3589	3530	3536
Sulejów	5652	5957	6057	6267	6378	6418	6360
Szadek	2298	2346	2354	2219	2036	2002	2024
Tomaszów Mazowiecki	66483	69925	70016	69244	66859	65210	64513
Tuszyn	6886	7125	7325	7341	7199	7118	7309
Uniejów	2607	3058	3078	3059	2938	2922	3051
Warta	3116	3747	3637	3569	3390	3357	3339
Wieluń	21258	24579	25510	25643	24384	23731	23300
Wieruszów	7563	8242	8373	8418	8792	8595	8653
Wolbórz	2362
Zduńska Wola	42382	45135	45964	45791	44495	43854	43310
Zelów	8111	8383	8137	8215	8148	7952	7785
Zgierz	55504	58970	59313	58863	58351	57900	57390
Złoczew	2957	3202	3362	3371	3400	3449	3378
Żychlin	10096	10113	10177	9840	8938	8430	8537
<i>Ogółem pozostałe miasta</i>	<i>700620</i>	<i>769201</i>	<i>792094</i>	<i>790330</i>	<i>769156</i>	<i>758398</i>	<i>753117</i>
Razem	1668314	1744377	1744590	1713811	1665261	1621923	1583389

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bdl.stat.gov.pl>

W efekcie owej dysproporcji łączna ludność miast niebędących jednocześnie powiatami grodzkimi była na koniec roku 2014 jedynie o niecałe 7% liczniejsza od ludności stolicy województwa. Co więcej, w ciągu ostatnich dekad stale poprawiała się ta relacja na korzyść pozostałych miast regionu. Działo się tak wskutek zdecydowanie bardziej niekorzystnych trendów demograficznych występujących w Łodzi w porównaniu z resztą miast województwa (tab. 2). W rezultacie Łódź była miastem o zdecydowanie najbardziej stabilnym i najgłębszym spadku liczby mieszkańców, choć i inne miasta regionu zetknęły ze znacznym spadkiem swej populacji (tab. 2 – kolor czerwony w ostatniej kolumnie wskazujący na spadek liczby ludności przynajmniej o 10% w stosunku do okresu wcześniejszego).

Jedynie 3 miasta nie zetknęły się ze spadkiem liczby ludności (Aleksandrów Łódzki, Konstantynów Łódzki i Kamieńsk – zaznaczone kolorem żółtym w tab. 2), aczkolwiek w tym przypadku mówić należy w ostatnich latach o stabilizacji populacji. Z kolei w przypadku tych miast, które odznaczają się – poza Łodzią – największym spadkiem, nie na darmo są to stolice powiatów od lat charakteryzujących się najwyższymi na terenie województwa poziomami bezrobocia (Kutno, Łask, Pabianice). W efekcie liczba ludności miast województwa powoli się obniża, nie powstrzymuje tego procesu pojawienie się nowych miejscowości posiadających prawa miejskie. Te nowe miasta bowiem są niewielkie, zaś dla całościowego obrazu regionu i tak decydujące znaczenie ma skala i tempo depopulacji Łodzi (tab. 3). Z reguły bowiem ok. 60% spadku liczby ludności miast regionu wynika z ruchu naturalnego, czyli ujemnego przyrostu naturalnego (tj. przewagi liczby zgonów nad liczbą

urodzeń). W takim przypadku warto zaznaczyć, iż 75-80% całego ujemnego przyrostu naturalnego odnotowywanego w miastach województwa wynika ze skali przewagi zgonów nad urodzeniami w stolicy regionu.

Tabela 3

Kluczowe elementy zmian liczby ludności miast województwa łódzkiego i Łodzi
w latach 2005-2014

Rok	Ogółem miasta		Łódź	
	Przyrost naturalny	Przyrost migracyjny*	Przyrost naturalny	Przyrost migracyjny*
2005	-5689	-3533	-4653	-1241
2006	-5754	-3769	-4899	-1395
2007	-5654	-4661	-4818	-1816
2008	-4526	-3863	-4124	-1493
2009	-4184	-3845	-3700	-1388
2010	-3928	-4971	-3601	-1563
2011	-5038	-4604	-4111	-1427
2012	-5442	-3915	-4215	-1507
2013	-6371	-5015	-4614	-1304
2014	-5164	-3948	-3855	-1219

* - uwzględniono jedynie saldo migracji wewnętrznych

Źródło: Roczniki Demograficzne GUS z odpowiednich lat i obliczenia własne

Zdecydowanie w mniejszym stopniu wpływ Łodzi przejawia się w przypadku migracji. Pamiętać należy bowiem, iż powyżej przedstawione wielkości przyrostu migracyjnego (tj. różnicy między napływem a odpływem) dla Łodzi (tab. 3) uwzględniają również wyjazdy na teren województwa łódzkiego, w tym i do innych miast. Jedynie ok. 1/3 migracji z Łodzi to w ostatnich latach wyjazdy poza województwo.

Patrząc zatem na powyższe dane, raz jeszcze trzeba podkreślić, iż zmniejszanie się liczby ludności miast województwa łódzkiego to przede wszystkim rezultat ujemnego przyrostu naturalnego, zaś licząca niespełna 45% ludności miast regionu Łódź odpowiada za ok. 55% spadku ludności miejskiej województwa.

Podsumowując, zaznaczyć należy, iż w dużej części depopulacja miast województwa łódzkiego wynika z suburbanizacji, niemniej coraz wyraźniej widoczny jest wpływ długofalowych zmian struktury ludności miast według wieku, prowadzących do wysokiej liczby zgonów (efekt wysokiego udziału osób starszych) i niskiej liczby urodzeń (rezultat coraz niższej liczby osób w wieku najwyższej skłonności do wydawania na świat potomstwa).

Literatura:

- Szukalski P., 2012, *Sytuacja demograficzna Łodzi*, Wyd. Biblioteka, Łódź, 46 s., <http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/3445>
- Szukalski P., Fernandez-Martinez C., Weyman T., 2013, *Łódzkie Region: Demographic challenges within an ideal location*, „OECD LEED Working Paper”, 56 s.; http://www.oecd.org/cfe/leed/LODZKIE%20REGION_V7.pdf; <http://hdl.handle.net/11089/5816>
- Szukalski P., 2015, *Demograficzno-społeczne konsekwencje depopulacji w województwie łódzkim*, „Problemy Społeczne, Polityka Społeczna w Regionie Łódzkim”, nr 15, 3-20, <http://hdl.handle.net/11089/16280>